

قصیده‌ای نویافته از کسائی

سید محمدحسین حکیم

بهترین و کامل‌ترین تحقیق جامع و علمی درباره زندگی و اشعار کسائی کتابی است که استاد بزرگوار شادروان محمدامین ریاحی با نام کسائی مروزی: زندگی، اندیشه و شعر او نوشته است. ریاحی، در دو مقاله خود در سال‌های ۱۳۴۸ و ۱۳۵۳، نکات تازه‌ای درباره زندگی کسائی و مذهب او مطرح کرد و، پس از آن، مجموعه یادداشت‌های خود را در کتاب مذکور گردآورد.^۲

ریاحی در مجموع موفق شد که ۳۰۷ بیت منسوب به کسائی را از فرهنگ‌نامه‌ها و جنگ‌ها جمع کند. شاید مهم‌ترین بخش این گردآوردها دو قصيدة کامل از کسائی باشد: یکی قصيدة منقبت‌نامه امیرالمؤمنین علی علیه السلام در ۲۳ بیت که از جنگ مزین و نفیس عبدالله بر مکی گرفته شده است و آن هم‌اکنون در مجموعه روان کوشکو به شماره ۱۹۷۶ در کتابخانه توپقاپوسراي استانبول نگهداری می‌شود؛ دیگری سوگنامه کربلا که از تتمه خلاصه‌اشعار تقی الدین محمدبن علی کاشی (وفات: بین ۱۰۲۲ و ۱۰۲۴) در کتابخانه بانکی پور در پتنه هندوستان به دست آمده است و آن قصیده‌ای است در ۵۰ بیت که نخستین سوگنامه مذهبی شناخته شده در شعر فارسی به شمار می‌رود.

کار عالمنده ریاحی پیگیری برای یافتن ایات تازه‌ای از کسائی را مشکل می‌کرد زیرا

۱) مشخصات این دو مقاله به شرح زیر است: «قصیده‌ای از کسائی مروزی»، یغما، س ۲۲، ش ۸ آبان ۱۳۴۸، ص ۴۴۹-۴۴۳؛ «پیشرو ناصرخسرو»، مجله یغما، س ۲۷، ش ۱۰، دی ۱۳۵۳، ص ۵۶۱-۵۷۱؛ نیز یادنامه ناصرخسرو، انتشارات دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، مشهد ۱۳۵۵، ص ۲۳۴-۲۴۵.

۲) چاپ تجدیدنظر شده کتاب در سال ۱۳۷۳ منتشر شده است.

او هر آنچه طی سال‌ها در منابع قدیم و تحقیقات جدید درباره زندگی و شعر کسائی آمده بود از نظر گذرانیده و مطالب نوی را نیز به آنها افزوده بود.

پس از ریاحی، تنها استاد دانشمند علی اشرف صادقی، در مقاله «**حقوقانه (ابیات تازه‌ای از کسائی)**»، با بررسی نسخه شماره ۵۸۳۹ لغت فرس اسدی در کتابخانه ملک تهران و نسخه دیگری از همین کتاب در پایان نسخه‌ای از شاهنامه محفوظ در کتابخانه توپقاپوسرای ترکیه به شماره ۱۵۱۵ H همچنین تذکرۀ خیر البیان، ^۱ بیت نویافته دیگر از کسائی را برای اوّلین بار معرفی کرد. (صادقی، ص ۸۸۳-۸۸۷)

با این تفاصیل، پس از این تلاش‌ها، یافتن اشعار دیگری از کسائی تاحدودی سخت و دشوار می‌نمود و تنها از دو راه می‌شد به پیگیری تلاش‌های این استادان ادامه داد: نخست، شواهد لغت‌نامه‌های کهنه‌ی که پیش‌تر در دست نبوده یا به چاپ نرسیده باشند؛ دوم، جنگ‌ها و مجموعه‌های شعری که از گوشه و کنار کتابخانه‌ها و گنجینه‌های نسخ خطی ممکن است به دست آید.

از منابع دسته اول به دو لغت‌نامه برخوردم که شواهدی از کسائی در آنها نقل شده است: یکی اقانیم العجم که فرهنگی فارسی به فارسی و فارسی به ترکی است و مؤلف آن تاکنون ناشناخته مانده است. قدیم‌ترین نسخه‌ای که از آن می‌شناسیم در کتابخانه عارف حکمت مدینه در سال ۷۱۶ کتابت شده است (منزوی، ج ۳، ص ۱۹۶۲). اما ایرج افسار خبر از ابیاتی در نسخه کتابخانه ملی اتریش می‌دهد که در مدح جمال‌الدین شیخ ابواسحاق اینجو (مقتول: ۷۵۸)، امیر «مستعجل دولت» فارس، سروده شده است (افشار، ۲، ص ۲۳-۲۴). به رغم این اختلاف چهل ساله، قدر مسلم آن است که اقانیم العجم در قرن هشتم هجری تأثیف شده؛ اما به دست دادن تاریخ دقیق‌تری برای زمان تأثیف آن منوط به رویت نسخه‌ها و بررسی بیشتر آنهاست. مؤلف این فرهنگ، به مناسبت، از شاعران متعددی شاهد آورده که، در میان آنان، نام کسائی هم به چشم می‌خورد. (همانجا)^۳

^۳) از این لغت‌نامه، که تاکنون چاپ نشده، دو نسخه در کتابخانه‌های ایران می‌شناسیم: نسخه مورخ ۹۸۶ محفوظ در کتابخانه آستان قدس رضوی به شماره ۳۴۶۵ ← فهرست کتب کتابخانه مبارکه آستان قدس رضوی، ج ۲، ص ۳۵۶؛ گلچین معانی، ج ۱۳، ص ۱۱۷-۱۱۹؛ نسخه مورخ ۱۲-۱۱ محفوظ در کتابخانه سازمان لغت‌نامه دهخدا شماره ۸۵/۲ (دانش‌پژوه، ج ۳، ص ۴۲-۴۳). برای اطلاعات بیشتر درباره کتاب و دیگر نسخه‌های آن در خارج از کشور ← منزوی، ج ۳، ص ۱۹۶۲-۱۹۶۳؛ دیبرسیاقی، ص ۲۶۶-۲۶۸.

دیگری فرهنگ قدرخان نوشته شده در ۸۰۷ که از آن تنها یک نسخه در بنیاد نسخه‌های خطی شهر باکو به شماره ۲۹۴ M می‌شناسیم. دانش پژوه این نسخه را دیده و چنین معزّفی کرده است:

دانش نامه قدرخان اشرف بن شرف مذکور فاروقی.

فرهنگ فارسی است به فارسی به نام قدرخان... در ۲۱ ذیحجه ۸۰۷. نخست نام ماهها و روزهای ماه به فارسی، سپس واژه‌های فارسی به ترتیب حرف بازپسین آنها باشواهد و گواههای شعری. روی هم رفته ۷۵ بیت از فردوسی و روکی و تاج دین نظامی و عنصری و دقیقی و مطهر و خاقانی و ابوعلاء... و سوزنی و ابوشکور و ابونصر مرغزی و سدید عوفی و فرخی و ابوالعباس و ناصرخسرو و عسجدی و منجیک و طیان و شهیدی و شاکر بخاری و علوی اختیاری و خسروی و اسدی طوسی و لیبی و مسعود سلیمان یا سلیمانی و اغاجی و فاخری و بهرامی و ابوالمؤید بلخی و تاج دیر و ابوالقاسم و سپهسالار و عمّاره و کسانی و معروفی و ابوسعید و خسروانی.

در آن یاد شده است از شاهنامه و سکندرنامه و کتب طب و پندانمه آنوشیروان. (دانش پژوه،^۳

ج، ۹، ص ۲۲۱-۲۲۲)

این نسخه به خط ثلث اسحاق بن ابراهیم بخاری در روز چهارشنبه ۲۹ ذیقده^۴ ۸۱۱ ق کتابت شده است.^۵

اما در خصوص جنگ‌ها، دو سال پیش از این، در کتابخانه مدرسه سپهسالار به جنگی از اشعار نعت و منقبت و مدح و مراثی خاندان رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم برخوردم که تاکنون کسی بدان عنایتی نکرده بود.^۶ در اوّلین دیدار، به اهمیّت آن واقف شدم و، در پی آن، تصویری از نسخه درخواست کردم و، با بررسی دقیق‌تر، به اهمیّت قابل توجه این نسخه در میان اقرانش یقین کردم.^۶

^۴) برای اطلاعات بیشتر درباره این کتاب ← حاکمی، اسماعیل، «دانشنامه قدرخان و فرهنگ‌های فارسی»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، س ۳۱(۳۷۲)، ش ۴-۱، ص ۲۸-۳۶.

^۵) تنها معزّفی کوتاهی از آن در فهرست کتابخانه سپهسالار (دانش پژوه و متنزوه، ج ۴، ص ۹۱) صورت گرفته است.

^۶) از این گونه جنگ‌های شیعی که همه اشعارشان در منقبت و مراثی اهل بیت سروده شده و پیش از سال ۱۰۰۰ ق کتابت شده باشد چند نسخه دیگر با مشخصات زیر سراغ داریم:

– نسخه‌ای شامل اشعار نصرت علوی رازی و حمزه کوچک ورامینی و شهاب سمنانی، نوشته شده در ۶۲۹

این جُنگ را عبدالکریم مَداح در سال ۸۴۹ کتابت کرده است. از مَداح بودن کاتب بر می‌آید که وی از مناقب خوانان شیعی بوده و این گونه اشعار را در سفینه‌ای گرد آورده است.^۷ نسخه از آغاز افتادگی دارد و میزان این افتادگی برای ما مشخص نیست اما، با قراینی، صفحات افتاده را تقریباً هم اندازه با بخش موجود حدس می‌زنم. هم‌اکنون ۱۰۶ برگ از نسخه در دست است.

بیشتر اشعار جُنگ قصیده است اما چند رباعی و ترجیع و ترکیب و قطعه و یک معشر هم دارد. در آن، روی هم رفته از سی و هفت شاعر شاهد – از برخی از آنان چندین قطعه – نقل شده است. فهرست شاعران، به ترتیب ذکر آنان در جُنگ، به شرح زیر است: فردوسی طوسی، لطف‌الله نیشابوری، حافظ سبزواری، کمال‌الدین خواجه‌ی کرمانی، کمال فارسی، جلال جعفری، حسن کاشی، امیر نصرت رازی، امیرعلی سوگندی، وحید تبریزی، شیخ یوسف بن‌تا، کمال‌الدین افضل کاشی، شمس اولیاء بیانی، خواجه‌کی کرمانی، ابن حیدر سبزواری، ابن خواجه کاشی، مولانا ازری، کمال بن غیاث، جلال جعفرپور بومنصور، سیدعلی بغدادی، ناصر خسرو، ابن حیدر علی باری، مولانا مشهدی، وحیدی، توحیدی، قاضی سعد‌الدین سلطانی، سنائی غزنوی، حمزه کوچک، شیخ نجم‌الدین کبری، ابن مورخ کاشی، سعید‌الدین هروی، حاجی جنید حافظ واعظ شیرازی، مولانا در دزد، رفیع‌الدین اشرف شروانی، و پوربنا.^۸

^۷ استاد ایرج افشار ابتدا در مقاله‌ای با نام «منتخباتی از سه شاعر شیعی قرن هشتم»، در مجموعه کمینه، این نسخه را معرفی کرده (افشار، ۳، ۱۷۲-۱۸۷، ص ۱۸۷) و، پس از سال‌ها، متن اشعار را به چاپ رسانده است. (همو، ۱، ص ۱۸۹-۲۳۹)

– نسخه دانشگاه تهران به شماره ۳۵۲۸ موزخ روز جمعه ۲۲ صفر ۸۴۴. در این جُنگ، به جز مَداح و مراثی، اشعار

دیگری هم آمده اما وجه غالب آن از همان گونه است. (دانش پژوهه، ۱، ۱۲، ص ۲۵۴۷-۲۵۴۸)

– نسخه محفوظ در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۳۶۰۹، که از آغاز و انجام افتادگی دارد و تاریخ کتابت نسخه به قرن ۹ بازمی‌گردد. (← صدرایی خوبی، ج ۳۷، ص ۱۲۴؛ ۱۲۰-۱۲۴، طباطبائی بهبهانی، ج ۲، ص ۱۲۸-۱۲۹)

– نسخه محفوظ در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۷۵۹۴، مورخ ۹۰۲. (صدرایی خوبی، ج ۲۶، ص ۷۰۲-۷۰۹)

(۹۲-۹۴)

– جُنگ محفوظ در کتابخانه مجلس سنا به شماره ۵۱۷، که عبداللطیف بن علی واعظ لطیفی بیرونی در ربيع الاول ۹۲۵ آن را گرد آورده است. (دانش پژوهه، ۲، ج ۱، ص ۲۱۴-۳۱۶)

⁷ برای رسم مناقب خوانی در میان شیعیان ← قزوینی رازی، ص ۶۵-۶۷ و ۷۴-۷۷.

⁸ فهرست نام این شاعران در فهرست کتابخانه سپهسالار اغلات و افتادگی‌هایی دارد که در اینجا اصلاح شده

اشعار یادشده در این جنگ می‌تواند در بازشناسی ادب فارسی تشیع طی قرن‌های چهارم تانه‌هم تا اندازه زیادی به ما کمک کند. در آن میان، شاید یکی از مهم‌ترین و بدیع‌ترین شواهد شعری آن قصیده‌ای باشد از کسائی که در برگ‌های ۷۴-۷۵ ر مندرج است. این قصیده، که متن کامل آن در نسخه ما آمده و ۲۶ بیت دارد، در منقبت امیر مؤمنان علی‌السلام است و از این جهت، پس از قصیده به مطلع

فهم کن گر مؤمنی فضل امیرالمؤمنین فضل حیدر شیر یزدان مرتضای پاکدین

منقول در کتاب استاد ریاحی (ص ۸۹-۹۲)، دو مین منقبت نامه‌ای است که تاکنون از کسائی سراغ داریم و هم، در عین حال، قدیم‌ترین (سال ۸۴۹) نسخه شناخته‌شده‌ای است که از شعر این شاعر در دست داریم.

قصیده کامل و دلیل متن دیگری بر تشیع کسائی است. در بیت بیست و پنجم آن تخلص کسائی ذکر شده است.

با احتساب ۳۰۷ بیتی که در کتاب استاد ریاحی آمده و ۹ بیت دیگری که استاد علی‌اشرف صادقی در مقاله خود معرفی کرده و ۲۶ بیت قصیده حاضر، آنچه از اشعار کسائی در دست ماست به ۳۴۲ بیت می‌رسد.

نسخه به شیوه نسخه خطی قرن نهم هجری کتابت شده است. در مواردی، حروف نقطه گذاری نشده‌اند؛ «گ» بدون سرکش و «چ» و «پ» با یک نقطه نوشته شده‌اند؛ قاعدة ذال معجمه همه‌جا رعایت شده است؛ بسیاری از «الف»‌های میان کلمات علامت مد دارند؛ زیر بسیاری از «ی»‌های پایان کلمات هم دونقطه - گاهی درون شکم «ی» - گذاشته شده است؛ کلماتی که به نظر کاتب احتمال بدخوانی آنها می‌رفته مشکول شده‌اند.^۹

در اینجا متن قصیده نویافته کسائی را می‌آورم. متن کامل جنگ سپهسالار را در دست تصحیح دارم.

مولانا کسائی

^۹ است.

(۹) از آنجا که تصویر متن قصیده را در پایان آورده‌ام، لازم ندیده‌ام که در نقل رسم الخط نسخه را رعایت کنم.

تا که بَوَدْ غُرْقِ زَرْقِ جَاهِلِ اَحْمَقِ
نَقْرَهُ پَاكِيَّهُ رَا مَلَهُ بِهِ مُزَوْقِ
راَهُ گَشَادَتْ زَى سَفِينَهُ وَ زَورَقِ
آنکه هَمِيشَهُ مَطَهَرَنَدُ وَ مُصَدَّقِ
دَسْتِ مَنْ وَ دَامَنِ خَلِيفَهُ بَرْحَقِ
آنکه هُدَى رَا اَمَامِ حَقِّ مَعَ الْحَقِّ
صَعْبِ چَنَانِ قَفْلِ آهَنِينِ مَعْلَقِ
دُلْدُلِ شَهَبَا رَوَانِ جَهَانْدِ زَخْنَدِ
خَنْجَرِ اوْ كَرَدِ لَعْلِ جَوشَنِ اَزْرَقِ
سَنْگِ عَرَادَهُ دُونِيمَهُ كَرَدِ مُفَلَّقِ
جَوشَنِ خَرَپُشَتَهُ رَا بَهِ دَرْعِ مُحَلَّقِ
مَحْنَقَهُ^{۱۱} بَسْتِ اَزْ عَقِيقَهِ سَرْخِ مُنْحَقَهُ^{۱۲}
بَرْ دُو كَفِ كَافَارَانِ شَرَابِ مُرَوْقِ
كَرَدِ بَهِ خَوْنِ عَدَوِ مَعَدَّوِ اَبْلَقِ
دِينِ هُدَى رَا چَوِ كَعَبَهُ رَا بَهِ سَبَّرَقِ
كَتَبِ جَهَالَتِ جَزوِ [كَه]^{۱۳} كَرَدِ مَخَرَقِ
جَمِعِ ضَلَالَتِ اَزوِ شَدَسَتِ مُفَرَّقِ
مَعَدَنِ تَأْوِيلُ مَرْتَضَاءِ مَوْفَنِ
ماَنَدَهُ گَرَوْگَانِ بَسَنَدُ وَ بَسَنَهُ مَطَوْقِ
دَلِ بَهِ غَمِ مَرَكَبُ وَ رَكَابُ^{۱۴} مَغَرَقِ
تَا شَنْدَوِ فَعَلَهَاتِ پُرَزِ زَمَطَّقِ
سَيرِ شَوِ اَزْ قَصَّهُ سَرِيرَ وَ خُورَقَهِ
چَونِ سَبِّ غَالِيهُ بَهِ لَادَنُ وَ زَيْقَنِ
مُلَكِ بَهِ دَولَتِ بَيارِ وَ شَعَرِ بَهِ رَونَقِ
تَكِيهِ كَنَدِ بَرْ گَمَانُ وَ كَمِ كَنَدِ اَزْ حَقِّ
دَسْتِ بَشَوِي اَزْ گَمَانُ وَ گِرَدِ يَقِينِ گَرَدِ
غَرَقِ مَكَنِ خَوِيشُ رَا چَراَكَهِ زَ طَوفَانِ
چِيسَتِ سَفِينَهُ جَزِ اَهَلِ بَيتِ مُحَمَّدِ
رَوِ تو خَلِيفَهُ بَهِ اَختِيَارِ هَمِيِّ گَيرِ
حَيَدَرِ كَرَارِ شَيرِ خَالِقِ جَبارِ
آنکه زَ خَيَيرِ بَكَنَدِ درِ بَهِ شَجَاعَتِ
آنکه بَهِ كَرَدارِ^{۱۰} بَرقِ وَ تَيَيزَتِرِ اَزْ بَرقِ
آنکه بَهِ رَوِزِ حُسَيْنِ وقتِ تَحرُّكِ
آنکه بَهِ حِصَنِ سَلاسلِ اَزْ بُنِ بَارَهِ
آنکه بَهِ ضَربَتِ فَروَگَداخَتِ چَوِ اَرَزِيزِ
آنکه بَهِ تَيَيعِ كَبُودِ اَزْ گَلَويِ عَمَروِ
آنکه بَهِ نَيزَهِ سَرَابِ مَرَگِ وَ مَحَنِ كَردِ
آنکه بَهِ يَكِ زَخمِ خَنَگِ اَشَهَبَ وَ اَدَهَمِ
آنکه بَهِ تَأْوِيلُ وجَهِ كَردِ وَ بِيَارَاسَتِ
ذَاتِ شَرِيعَتِ جَزوِ كَهِ كَرَدِ مَرَكَبِ
اَصَلِ دِيَانتِ بَدوِ شَدَسَتِ مُهَيَّاِ
مَتَزَلِ تَنْزِيلُ مَصْطَفَاهِيِّ مَعَالَسَتِ
اَيِّ هَمَهِ سَالَهِ اَسِيرِ زَلتِ عَصِيَانِ
غَرَقَهُ وَ سَرَگَشَتَهُ زَيرِ بَارِ گَناهَانِ
دَامَنِ اوَلَادُ وَ اَهَلِ بَيتِ نَبِيِّ گَيرِ
مَدْحَتِ آَلِ رَسُولِ اَزْ دَلُ وَ جَانِ خَوانِ
بَازِ شَوِ اَزْ نَسْبَتِ هَوَيِ سَوِيِّ اِيشَانِ
رَونَقِ اِشعَارِ فَضْلِ آَلِ رَسُولِسَتِ

(۱۰) جای این کلمه را در نسخه موریانه خوردۀ است. تصحیح قیاسی است.

(۱۱) چنین است در نسخه. ظاهرًا صورت درست مُخْتَفَه (= گلوبند، گردنبند پند) است.

(۱۲) چنین است در نسخه. (۱۳) در نسخه، «که» از قلم افتاده است.

(۱۴) حرف «ب» در نسخه به موریانه خوردگی از بین رفته است.

شعر کسایی به منقبت بود ای دل
فخر دگر شاعران به شعر مُطَبَّق
بگذرد از خیمه و لباس مُزَرَّق
نگذرد^{۱۵} او یک دم از مناقب حیدر

منابع

- افشار، ایرج (۱)، «اشعار نصرت رازی، شهاب سمنانی و حمزه کوچک ورامینی، همراه با رساله مستثور امامیه»، میراث اسلامی ایران، ج ۷، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، قم ۱۳۷۷.
- (۲)، فهرست دستنویس‌های فارسی در کتابخانه ملی اتریش و آرشیو دولتی اتریش در وین، مؤسسه نشر فهرستگان، تهران ۱۳۸۲.
- (۳)، «منتخباتی از سه شاعر شیعی قرن هشتم»، کمینه، فرهنگ ایران زمین، تهران ۱۳۵۴.
- دانش پژوه، محمد تقی (۱)، فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ج ۱۲، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۴۰.
- (۲)، فهرست کتاب‌های خطی کتابخانه مجلس سنای ایران، کتابخانه مجلس سنای ایران [بی‌تا].
- (۳)، نسخه‌های خطی، ج ۳ و ۹، کتابخانه مرکزی و مرکز استاد دانشگاه تهران، تهران ۱۳۴۲ و ۱۳۵۸.
- دانش پژوه، محمد تقی و علی نقی منزوی، فهرست کتابخانه پیوه‌سلا، انجمن ایرانی فلسفه و علوم انسانی، تهران ۱۳۴۶.
- دبیرسیاقی، سید محمد، فرهنگ‌نامه‌ای فارسی به فارسی و فارسی به زبان‌های دیگر و فرهنگ‌های موضوعی و گویش‌های محلی و فرهنگ‌گونه‌ها، آراء تهران ۱۳۷۵.
- ریاحی، محمد امین، کسانی مروزی: زندگی، اندیشه و شعر او، علمی، تهران ۱۳۷۳.
- صادقی، علی اشرف، «ایات تازه‌ای از کسانی»، محقق‌نامه: مقالات تقدیم شده به استاد دکtor مهدی محقق، ج ۲، به اهتمام بهاء الدین خرم‌شاهی و جویا جهان‌بخشن، سینانگار، تهران ۱۳۸۰.
- صدرائی خویی، علی، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ج ۲۶ و ۳۷، کتابخانه موزه و مرکز استاد مجلس شورای اسلامی، تهران ۱۳۷۶.
- طباطبائی بهبهانی، سید محمد، الشریعة الى استدراك الذريعة، ج ۲، کتابخانه موزه و مرکز استاد مجلس شورای اسلامی، تهران ۱۳۸۵.
- فهرست کتب کتابخانه مبارکه آستان قدس (رضوی)، ج ۲، دارالطباعة طوس، مشهد ۱۳۰۵.
- قرزینی رازی، عبدالجلیل، نقض، تحقیق جلال الدین محدث ارمومی، انجمن آثار ملی، تهران ۱۳۵۸.
- گلچین معانی، احمد و غلامعلی عرفانیان، فهرست کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ج ۱۳، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، مشهد ۱۳۷۲.
- منزوی، احمد، فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ج ۳، مؤسسه فرهنگی منطقه‌یی، تهران ۱۳۵۰.
-

(۱۵) نسخه: نگذرد. اختیار شکل «گذشت» در متون کهن فارسی سابقه دارد.

باغداو نفت پریز سرایز خوب باش. گلخانی و بسطه چند ده بار ناید خوب

بر سلاطین سرکشی نیز بد میدهید یا که هست. اه خدا عن جهادیا و دشنه بخست.

بدهی که ای مادر نیز باشد بیرون داده شوند. ده دل و جانه دل

ملوان‌کسایی

تحب خذه سهان و سلم خداوند
نماید برد فرق نرفت آن‌می‌آمد

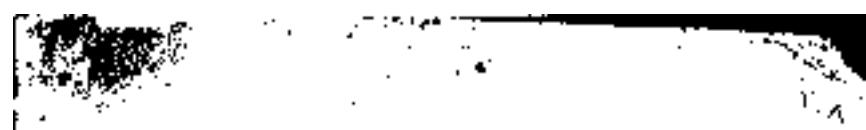
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

پیش‌نمایش	میرزا	سید احمد	بهراد	مع
محنت	بست	از	نهفته	مع
بره	دو	دهف	خانمراهی	شریف
آن	نمود	خود	موم	بند
آذ	بند	بلد	جه	بهراد
دان	شیر	بد	بد	مرتفع
جمع	منلات	از	شده	مُدْعَف
سعد	شادی	بر	نظام	مع
ساخته	خر	خان	بند	بیت
دلف	پشم	سرخ	در	جُنُف
داغ	دو	داغ	پیت	جیر
مدحت	ال	دول	اذل	خان
باذشوا	از	نهش	سری	لخور
سچ	چک	خایه	بلایه	هیزیف
سچ	چفت	هیده	شعر	دو
شمر	چن	چن	های	شمه
شمر	چن	چن	های	شمه

شند و داد و سعدم دیگر شاه فردیس خسرو

مولانا تو حیدری

اگر پایت سعادت خبر بود نه فقط
دی معرفه شاهد پادشاه خوارمده مدد
جهان آن فردیس را متفهم و فخر داشت
جیز آن فردیس را متفهم و فخر داشت
بود هر تمسق احترم و دشاد، شکران
خواهان امانت، ماعلا و امیر، شوئی خداوند
ام زینه بده حب و در عشق بسته
جسم هاشمیت و بوری بیت محش
جنست بیود مقام خوبیه ای رسیده
دی بدر و شناسنی مسرا و امیر و دشنه
حکم بر اینها ماقر و مسخر طلبه شد
شاد بود لب برشد حسره دشت
بر پاد ادعا، در صفا هم داشت
شیخ دلخیل شیخی نویف محبی
حضره داشت، طریقت ای ایه، راه سکفه
تو مالکیست شناوه دیور هر دو شفته
سخن خدا شد اندوخته خیون جهان
صوفی همیزی بدر ترخ دهد لایه هر چیزی
آن پاد شاه بعله امانت و دست افتخار
بیهوده امیر او است بیهوده بیهوده
ملوک بیهوده خلیل صلیلیزادهان بخات
حضره بیهوده بیهوده - بلند بیهوده
بلند بیهوده مسخر بکمال اعانته
کیم - تنه دلخیل خدابد اندیم خودم

خود: این هم بجز مالک و مکری شد است، زیرا	طهره‌م، برواص حل اش کرد پسند
حست پسر، حلقه ای را بجای آن داده بود	سخاوه، سخویان، آن در میتو بود
حصه ای از هم نیز و زاده بدهیه و همان	خدامت دلیلی و مادا دلیلی مدعی و مدعی
حصه ای از هم ایز جیزه کو ایز روکش	بچیه، بچیه، طهره‌م بچیه، لشکر بود
حصه ای از هم و هشتره ایز موزه خا	ازن، بیز ایز داده داده همچو ایزه بیز
حیله ای اش، توهه ای اش باشد، و آن	بیز بر ایز ایز داده داده آنیه داده توهه بیز
هر یک بیزه ایز داده آنیه بیزه دیز	دیزه ایزه ایزه ایزه هر یک بیزه بیزه بیز
و دست، و دست، ایزی، دن ایز بیز	ستانه ایزه داده داده دسته خیزه عانزه بیزه

رابعی

در پنجه طهره می‌باشد
از شدیده کار ملائکه می‌داند
اویله می‌داند می‌داند
و دسته می‌داند می‌داند

تم المکناس بعون الملك الوہا

موج العیو الی پست المیان ایه میانه

الیه المیان بـالغیر المیان

